

Oeroude moderne vaardigheden

Citation for published version (APA):

Martens, R. (2014). Oeroude moderne vaardigheden. *OnderwijsInnovatie*, 16(3), 12-14.
https://www.ou.nl/documents/40554/383618/2014_OI_3.pdf/96deb3a4-0d16-b54b-2361-6a58324bbb10

Document status and date:

Published: 01/09/2014

Document Version:

Publisher's PDF, also known as Version of record

Please check the document version of this publication:

- A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
- The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
- The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license above, please follow below link for the End User Agreement:

<https://www.ou.nl/taverne-agreement>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

pure-support@ou.nl

providing details and we will investigate your claim.

Downloaded from <https://research.ou.nl/> on date: 18 Jun. 2024

Open Universiteit
www.ou.nl

Oeroude moderne vaardigheden

Onderwijsland lijkt in de ban van '21st century skills' getuige het aantal rapporten dat onlangs verscheen waarin deze term prominent naar voren komt. Rob Martens onderzocht wat met deze 'moderne' vaardigheden bedoeld wordt en komt tot de conclusie dat ze geen heldere richting aangeven. Volgens hem is onderwijs beter af met gezond verstand.

Rob Martens

Reacties op dit artikel
naar: rob.martens@ou.nl

U kent vast de term '21ste eeuwse vaardigheden', of zijn net iets beter klinkende pendant '21st century skills'. Meestal gekoppeld aan het idee dat ons onderwijs dringend moet moderniseren, zeker ook op het gebied van ict. De afgelopen tijd verschenen rapporten en bestuursakkoorden van niet de minste organisaties waarin deze term prominent in beeld kwam. De Onderwijsraad publiceerde in mei haar studie 'Een eigentijds curriculum' en zegt daarin dat het curriculum en het onderwijsstelsel niet zijn toegerust voor vernieuwing. 'Juist het toenemend belang van zogeheten 21ste eeuwse vaardigheden laat de kwetsbaarheid van het onderwijs zien' (p.7), stelt de Raad zorgelijk vast.

Nederlands onderwijs is verouderd

De staatssecretaris van OCW en de PO-Raad, sectororganisatie van schoolbesturen in het primair onderwijs, sloten kort geleden het bestuursakkoord 'De school van 2020'. Het doel van dit akkoord wordt al op de eerste pagina verwoord: 'Het is zaak een volgende stap te zetten in onderwijsverbetering en om het onderwijs zodanig in te richten dat het leerlingen opleidt die zijn toegerust voor de samenleving van de 21e eeuw.' Met dit bestuursakkoord is definitief het rapport 'Naar een lerende economie' van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) uit de bureaula gehaald. Gelukkig, want dit rapport, waar ik in dit tijdschrift vorig jaar over schreef, loog er niet om. De WRR stelde dat het Nederlandse onderwijs verouderd is, leerlingen niet motiveert en eigenlijk nauwelijks veranderd is de afgelopen 100 jaar. De WRR: 'De ict-revolutie heeft de banken, de luchtvaart en de detailhandel ingrijpend veranderd, maar wordt in het onderwijs vooralsnog maar beperkt ingezet om te standaardiseren en taken over te nemen.' (p. 265) 'Er is op dit moment geen goed mechanisme om een onderbouwd debat te voeren over de vraag hoe en in welke mate de 21st century skills, zoals de OESO ze noemt, een plek moeten krijgen in het curriculum.' (p. 272).

Laten we dan eens kijken wat de OESO te melden heeft over die wat raadselachtige 21st century skills. Ook de OESO (OECD) vindt die 21st century skills zeer belangrijk. In haar nieuwe rap-

portage 'Measuring Innovation' (2014) probeert ze na te gaan in welke mate het onderwijsstelsel in de diverse landen innovatief is. Opvallend genoeg concludeert de OESO dat het wel meevalt met het gebrek aan vernieuwing; 70 procent van de werknemers in het onderwijs vindt zichzelf namelijk heel innovatief, wat een vergelijkbaar percentage is als in andere sectoren. Ook beweert de OESO in dit rapport dat er al op grote schaal vernieuwd wordt in het onderwijs en stelt dat Nederland hoog scoort op de innovatie-index. Dat is mooi, maar het is ook vreemd omdat het zo contra-intuïtief is en bovendien in tegenspraak is met wat de hierboven genoemde organisaties over het Nederlandse onderwijs vinden. Een deel van de verklaring ligt waarschijnlijk in de dataverzameling, die mede gebaseerd is op meningen van professionals werkzaam in het onderwijs.

Het is niet te becijferen

Eerder wees ik hier al eens op de merkwaardige paradox dat leraren zichzelf over het algemeen zeer vernieuwend en professioneel vinden terwijl de buitenwacht en leerlingen daar vaak wat anders over denken (Martens & Hooijer, 2011). Dat werd verklaard met het feit dat leraren in vergelijking met andere beroepsgroepen relatief weinig inhoudelijk contact hebben met directe collega's of collega's uit andere vakgebieden. Vergelijk de dagelijkse praktijk van een leraar voor de klas maar eens met die van een arts in een operatiekamer. Maar eerder schreef ik ook al eens dat de pers wel erg negatief was over leraren en onderwijsvernieuwing. En dat is dus een probleem. Want hoe bepaal je nu eigenlijk of onderwijs voldoende innovatief is? Daarvoor zou je in de toekomst moeten kunnen kijken. En stel dat innovatief onderwijs motiverender is en leerlingen meer zelfvertrouwen geeft en daardoor leidt tot minder drop outs? Welke maatschappelijke opbrengst levert dat dan tien jaar later op? Het is niet te becijferen.

Een verontrustende studie van Marokkaans-Nederlandse topcriminelen liet zien dat het hier vrijwel altijd mensen betrof met mislukte schoolcarrières (Vugts, 2014). Maar komt dat nu omdat onderwijs onvoldoende passend of te ouderwets is en daarom

(moeilijke) leerlingen niet aanspreekt? En hoe weet je nu wat de maatschappelijke en economische kosten zijn van ontspoorde schoolcarrières, die er misschien deels voor verantwoordelijk zijn dat sommige lieden jaren later een criminele carrière bewandelen? Met andere woorden, hoe weet je nu welke ingrepen over tien jaar welk effect hebben op de samenleving of de innovatiekracht van de Nederlandse economie? Een econoom die het weet mag het zeggen. Het is kortom enorm lastig om te bepalen of onderwijs voldoende innovatief is. Internationale vergelijkingen op dit punt zeggen over het algemeen ook weinig. Het is vrijwel altijd appels met peren vergelijken en niemand kan in de toekomst kijken. Meningingen en onderzoeken spreken elkaar dan ook hardnekkig tegen.

Nieuwe, onbekende banen

Misschien helpt het daarom als we de term '21st century skills' zelf eens wat nader bekijken. Want die duikt overal op en kan aanwijzingen bevatten voor wat dan die belangrijke onderwijsinnovatie is die we zo dringend moeten gaan uitvoeren. Kennisnet geeft een mooi overzicht van het begrip en ook uit de andere genoemde rapporten blijkt er een aardige overeenstemming te zijn over wat 21st century skills zijn. Steevast worden de volgende elementen genoemd: naast taal en rekenen en de kernvakken, zijn de competenties samenwerken, creativiteit, ict-geletterdheid, communiceren, probleemoplossend vermogen, kritisch denken en sociale en culturele vaardigheden van belang. Ook een betrokken, ondernemende en nieuwsgierige houding komt van pas in de 21ste eeuw. De Onderwijsraad noemt ook nog de vaardigheid om het eigen leren te kunnen sturen. Een discussienota door Voogt en Pareja Roblin (2010), die u ook op de site van Kennisnet kunt vinden, geeft nog wat meer toelichting. Onderzoekers als Reich stellen vast dat onderwijs in toenemende mate moet opleiden voor banen die nu nog hele-

maal niet bestaan. Bovendien is er een explosieve ict-ontwikkeling. Daarom moeten we ons vooral concentreren op de aanname dat binnen al deze verschillende nieuwe, nu nog onbekende, banen een aantal kerntaken in principe vergelijkbaar is en om andere, nieuwe competenties vraagt. En dat zijn dus die zogenaamde 21st century skills. Deze 'algemene' vaardigheden van de 21st century skills 'vragen om significante veranderingen in het curriculum. Deze veranderingen betreffen de herstructurering van het curriculum om plaats te maken voor 21st century skills, en de noodzaak voor nieuwe didactische methoden en beoordelingsprocedures.' (p. 29).

Wat nu opvalt is dat de algemene generieke vaardigheden die de hoofdmoot van de 21st century skills eigenlijk zijn samen te vatten als: goed en innovatief kunnen denken, daarbij gebruikmakend van de ongekende mogelijkheden die ict biedt. En als we die ict-mogelijkheden samenvatten dan gaat het vooral om de onbegrensde mogelijkheid om zelf iets op te zoeken, je eigen route te (laten) bepalen (en zo dus bijvoorbeeld onderwijs meer passend te maken).

Wie cynisch wil zijn, zou nu kunnen zeggen dat je zo een generatie 21st century skills leerlingen kweekt die bovenal leren om handig en snel dingen op te zoeken. Die kritiek is dan ook vaak te horen. In Nederland is de afgelopen jaren een erg negatieve pers over dergelijke onderwijsvernieuwing geweest. Over het gebruik van ict en onderwijsvernieuwing werd lacherig of vijandig gedaan. Vaak luidt die kritiek dat onderwijs gebaseerd op nieuwe (internet)technologie, leidt tot mensen die niets meer weten of kunnen, alleen maar oppervlakkige feitjes kunnen googlen en niets meer echt leren. Wim Westera (2013) concludeert echter dat deze kritiek verdacht veel lijkt op iets dat veel eerder ook al werd beweerd. Zo verhaalde Plato 2400 jaar geleden de kritiek van de Egyptische koning Thamus op de uitvinding van de schrijfkunst. Thamus was ervan overtuigd dat het geschreven woord ertoe zou leiden dat mensen vergeetachtig

zouden worden en zich in plaats van op hun eigen geheugen te vertrouwen zouden gaan baseren op onbetrouwbare feiten die ze opdoen. 'Mensen zullen van heel veel dingen horen, maar niets leren; het zal lijken of ze heel breed ontwikkeld zijn, maar eigenlijk weten ze niets meer. Ze worden oppervlakkig vermoeiend gezelschap.' (p. 181).

Ontdekken wat wel en niet werkt

Toch is het te makkelijk om de kritiek op onderwijsvernieuwing in het teken van 21st century skills af te doen als commentaar van babyboomers, des levensdagen moe, die niet durven toe te geven dat ze al die nieuwe technologie niet meer te begrijpen. Het is waar dat de kern van de 21st century skills eigenlijk vooral behelst verstandig leren nadenken, creatief en leergierig zijn met veel generiek probleemoplossend vermogen. Daar is niets mis mee, maar ik geloof niet dat dit nu echt zo 21ste eeuws is. Laten we 40.000 jaar terug in de tijd gaan. Een enorme klimaatverandering sloeg toe, er liepen monsterlijk sterke neanderthalers en holenberen door onze contreien en je had geen kompas, verwarming, ziekenhuis, Goretex, ja zelfs geen iPhone. Ga er maar aan staan. Volgens mij hadden ze 40.000 jaar geleden de 21st century skills harder nodig dan nu.

Dus waar staan we nu? Over de noodzaak tot onderwijsinnovatie kunnen we eindeloos blijven kissebissen en rapporten spreken zich hardnekkig tegen. En de 21st century skills zijn ook al niet zo duidelijk dat ze een conceptueel heldere richting aangeven voor ons onderwijs. Wat nu?

Gezond verstand, dat is wat nodig is. We moeten iets gaan doen wat mensen heel goed kunnen. Improviseren, leren van ervaringen. Onderzoeken, uitproberen en niet bang zijn om een fout te maken. Van elkaar leren en nieuwe inzichten doorgeven. Gaandeweg ontdekken wat wel en niet werkt. En waarom dat zo is. Dat kunnen mensen namelijk heel goed. We hebben er zelfs iets voor uitgevonden, wat we wetenschap noemen.

Dus durf het aan om dingen uit te proberen en zorg dat leraren meer onderzoeksminded worden en meer zelf aan het roer van hun onderwijs gaan staan in plaats van alleen maar het boekje door te werken. Maar schraag dit met goed wetenschappelijk onderwijsonderzoek dat uitgaat van de vragen van leraren en scholen en er in slaagt via vraagarticulatie dergelijke lokale problemen te vertalen naar generaliseerbare problemen. Zodat anderen ook iets hebben aan de opgedane inzichten.

Het goede nieuws is dat precies dat nadrukkelijk in het bestuursakkoord is opgenomen: 'De basisschool heeft een academische omgeving nodig en de wetenschap heeft een nabije onderwijspraktijk nodig. In de onderwijspraktijk zijn onderwijs, onderzoek en ontwikkeling in een duurzaam proces aan elkaar verbonden' (p. 15).

Kijk, dat zijn nou 21st century skills.

- Kennisnet (2014) *Thema 21st-century-skills*. Zie www.kennisnet.nl/themas/21st-century-skills/
- Martens, R. & Hooijer, J. (2011). De leervitale leraar: een paradox verklaard. *OnderwijsInnovatie*, maart 2011, 12-16.
- OCW (2014). *Bestuursakkoord voor de sector primair onderwijs. De school van 2020*. Den Haag: ministerie van OCW.
- OESO (2014). *Measuring innovation*. Te downloaden via: www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oeecd/education/measuring-innovation-in-education_9789264215696-en#page1
- Onderwijsraad (2014). *Een eigentijds curriculum*. Den Haag: Onderwijsraad.
- Voogt, J., & Pareja Roblin, N. (2010). *21st Century Skills. Discussienota opgesteld voor Kennisnet*. Enschede: Universiteit Twente.
- Vught, P. (2014). *Doorgeschoten. De nieuwe generatie onstuitbare criminelen*. Amsterdam: Uitgeverij de Kring.
- Westera, W. (2013). *The digital turn*. Bloomington: Authorhouse.